

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาเรื่องสั้นไทยมีอากະละเลยภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยไปได้ โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2538-2542 อันเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรีถึง 4 ครั้ง ได้แก่ นายชวน หลีกภัย พ.ศ. 2536-2538¹ นายบรรหาร ศิลปอาชา พ.ศ. 2538-2539² พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ พ.ศ. 2539-2540³ และ นายชวน หลีกภัย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา อีกทั้งผลจากการพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ (New Industrial Countries) อย่างรวดเร็วเกินไปในรัฐบาลชุดก่อนๆ ส่งผลให้วิถีชีวิตแบบไทยที่เคยเรียบง่าย กลับซับซ้อนขึ้นโดยตั้งตัวไม่ทัน ค่านิยมเก่าๆ ถูกทำลาย วิถีชีวิตแบบเก่าเริ่มสลายไปที่ละน้อย รวมถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ทรุดตัวลงอย่างรุนแรง กล่าวได้ว่าสังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน และย่อมส่งผลกระทบต่อวรรณกรรมไทยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในยุคนี้เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมที่มีพัฒนาการมากที่สุดทั้งรูปแบบและเนื้อหา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันนักเขียนมีอิสระในการสร้างสรรค์เรื่องสั้นของตน โดยไม่ต้องพะวงว่าจะรับใช้แนวทางเพื่อชีวิตหรือไม่⁴

หากจะมองย้อนไปในอดีต เรื่องสั้นได้เกี่ยวพันและเสนอมแง่มุมทางสังคมมาตั้งแต่ต้น แม้ว่าจะมีข้อถกเถียงอยู่ว่า เรื่องสั้นเรื่องแรกที่ถือกำเนิดในประเทศไทยคือเรื่องใดกันแน่ระหว่าง *คนหาปลาทั้งสี่* ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง พ.ศ. 2417⁵ นายจิตนายใจสนทนากัน ของ เจ้าพระยา

¹อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, "ไทย," ใน *เอเชียรายปี 1996/2539* (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 154.

²อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, "ไทย," ใน *เอเชียรายปี 1997/2540* (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 121.

³อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, "ไทย," ใน *เอเชียรายปี 1998/2541* (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 123.

⁴दनยา วงศ์ธนะชัย, *วรรณกรรมปัจจุบัน*, (พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, 2540), หน้า 106.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

ภาสกรวงษ์ (พร บุญภาค) พ.ศ. 2417⁶ และ *พระเปี้ยให้ทานธรรม* ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง พ.ศ. 2427⁷ อย่างไรก็ตาม นับได้ว่าเรื่องสั้นได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทยนับได้ร้อยกว่าปีล่วงมาแล้ว ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยุคสมัยดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการปฏิรูประบบต่างๆ เช่น การสร้างระบบราชการใหม่ โดยรับอิทธิพลมาจากตะวันตก การปฏิรูปการศึกษา การยกเลิกระบบไพร่และการเลิกทาสซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีอิสระในการเล่าเรียนศึกษาและสามารถเปลี่ยนสถานะทางสังคมของตนเองได้ รวมถึงความเจริญทางการพิมพ์ อันเป็นแหล่งเผยแพร่วรรณกรรมตะวันตกมาสู่สังคมไทย การส่งนักเรียนไปเรียนต่างประเทศ และบุคคลต่างๆ เหล่านี้เองที่เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ และยังรวมถึงการนำวรรณกรรมตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในสังคมไทยอีกด้วย

เรื่องสั้นในยุคแรกๆ ที่เริ่มแพร่หลายคือการแปลเรื่องสั้นจากต่างประเทศออกเผยแพร่ในหนังสือรายสัปดาห์ของหอพระสมุดวชิรญาณ ในหัวเรื่อง “เรื่องเล่าร้อยแก้ว” ซึ่งมีทั้งเรื่องที่ตั้งขึ้นเองและเรื่องสั้นแปลจากต่างประเทศ ในยุคแรกๆ นั้น ตัวละครมักเป็นพระหรือผู้เกี่ยวข้องกับศาสนา อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความผูกพันของสังคมกับสถาบันวัด โดยเฉพาะเรื่อง นายจิตนายใจ สนทนากัน เขียนขึ้นเพื่อสื่อออกมาอย่างมีความมุ่งหมายชัดเจนที่จะวิจารณ์การเมือง สังคม และศาสนาในช่วงสมัยต้นรัชกาลที่ 5 อย่างเช่น นายจิตนายใจเห็นพระเดินมาก็บอกว่าพระองค์นี้กำลังจะเสื่อมแล้วเพราะแปลก ใส่ถุงเท้ารองเท้า สุชาติ สวัสดิ์ศรี กล่าวไว้ที่น่าสนใจว่า นายจิตนายใจสนทนากัน นั้นมีการสนทนากันเรื่องสังคม การเมือง ศาสนา เรื่องบทบาทของทหารในรั้วในวังในลักษณะที่เรียกว่า critical realism หรือ อุดถนิยมเชิงวิจารณ์⁸

ในระยะต่อมาเรื่องสั้นไทยคลี่คลายไปสู่เรื่องของความรัก ครอบครัว คติสอนใจ แทนที่จะวิพากษ์วิจารณ์สังคมเหมือนดังเช่นเรื่องสั้นที่กำเนิดในยุคแรก ทว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 หนังสือพิมพ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง เนื้อหาของเรื่องสั้นจึงได้กลับมาเกี่ยวพันกับสังคมมากยิ่งขึ้น ในช่วง พ.ศ. 2470-2472⁹ เรื่องสั้นมีเนื้อหาเสนอปัญหาสังคม วิจารณ์สังคม รวมทั้งได้เสนอทัศนคติใหม่ๆ เกิดขึ้น นับเป็นการก้าวสู่เรื่องสั้นของปัญญาชน เช่นเรื่อง *ตายแล้วเกิดใหม่* ของ

⁶ สุมาลี วีระวงศ์, *ร้อยแก้วแนวใหม่ของไทย พ.ศ. 2417-2453* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2530), หน้า 34.

⁷ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, “ภาพรวมเรื่องสั้นไทย,” ใน *ชมรมเรื่องสั้น ศูนย์ปฏิบัติการทางภาษา สำนักพุทธวัฒนธรรมฝรั่งเศส, สรรค์สร้างจากเรื่องสั้น* (กรุงเทพฯ : นาเคเพรส, 2537), หน้า 33.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

⁹ ดนยา วงศ์ณะชัย, *วรรณกรรมปัจจุบัน*, หน้า 140.

แม่อนงค์ (มาลัย ชูพินิจ) เกินคาด ของ พ. เนตรรังสี (พัฒน์ เนตรรังสี) วาสนามนุสส์ ของกุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นต้น

ยุคสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2472-2500) เนื้อหาของเรื่องสั้นได้แยกเป็นสองแขนงอย่างชัดเจน คือเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาในแนวพาฝันเพื่อความบันเทิง เนื้อเรื่องจะเกี่ยวกับเสรีภาพส่วนบุคคลในเรื่องความรัก แต่เป็นความรักที่ต้องยอมจำนนต่อค่านิยมเดิมของสังคม เช่นเรื่อง เชื้อชาติ เงินตรา ชนชั้น กรอบประเพณีและวัฒนธรรมเก่า ส่วนอีกแนวหนึ่งคือเพื่อประเทืองปัญญา นักเขียนที่มีชื่อเสียงได้แก่ ศรีบูรพา มนัส จรรย์รงค์ มาลัย ชูพินิจ สุวัฒน์ วรดิลก อิศรา อมันตกุล สันต์ เทวรักษ์ เสนีย์ เสาวพงศ์ สด กุระมะโรหิต เรื่องสั้นแนวประเทืองปัญญาเฟื่องฟูจนกระทั่งรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ครอบอำนาจ เสรีภาพในการพิมพ์ถูกปิดกั้นโดยสิ้นเชิง นักเขียนถูกจับกุมเป็นจำนวนมาก ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องยุติบทบาทลง¹⁰

โดยส่วนใหญ่แล้วเรื่องสั้นในยุคนี้ไม่มีพัฒนาการด้านเนื้อหา แต่เน้นโครงเรื่องเป็นสำคัญ โดยรับอิทธิพลจากงานเขียนของนักเขียนต่างประเทศ เช่น โอ เฮนรี่ (O. Henry) และ กียี เดอ โมปัสซัง (Guy de Maupassant)¹¹ มีการเปิดเรื่องอย่างตื่นเต้น และจบลงอย่างหักมุม เนื้อหาของเรื่องก็เกี่ยวข้องกับเรื่องรัก อารมณ์ส่วนตัว หรือประสบการณ์ชีวิตจากแง่มุมต่างๆ

ความผ่อนคลายทางการเมืองภายหลังอสังกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ทำให้มีความเคลื่อนไหวในแวดวงเรื่องสั้นอีกครั้ง การออกหนังสือ *สังคมนิยมปริทัศน์* ซึ่งถือว่าเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของนักเขียนปัญญาชนก้าวหน้ารุ่นใหม่ มีส่วนผลักดันที่ทำให้เรื่องสั้น "ปลดแอก" จากกรอบโครงเรื่องสำเร็จรูปแบบเดิมที่ยึดถือกันมา กลายเป็นเรื่องสั้นที่ให้ความสำคัญกับจิตสำนึกและการแสดงนัยทางการเมืองอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการจัดประกวดเรื่องสั้นตามเวทีต่างๆมากมาย นักศึกษาเริ่มมีบทบาทในสังคมมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นแนวหน้าในการต่อต้านสิ่งไม่เป็นธรรมในสังคมเช่น นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประท้วงคอร์ปชันในมหาวิทยาลัย นักศึกษารวมศาสตร์คัดค้านระบบหน่วยกิต นักศึกษาเริ่มมั่นใจในชัยชนะต่างๆและเริ่มรุกคืบหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งจนกระทั่งประท้วงเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ จนก่อให้เกิดเหตุการณ์ "วันมหาวิปโยค" วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

ช่วงเวลาระหว่างเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึงเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เป็นช่วงที่มีการตื่นตัวทางการเมืองในหมู่นักศึกษาและประชาชนเป็นอย่างสูง ขณะเดียวกันวรรณกรรมการเมืองก็ขยายตัวมากกว่ายุคใด เรื่องสั้นในยุคนี้ส่วนใหญ่จะยึดแนวคิดศิลปะ

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹¹เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, *นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์* (สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา, 2541), หน้า 242.

เพื่อชีวิตเป็นหลักโดยยึดหลักทฤษฎีมวลชน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเรื่องสั้นในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีมากมาย แต่กลับมีเนื้อหาวนเวียนอยู่กับความทุกข์ยาก การกดขี่ การเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน และจบลงด้วยการชี้ให้ต่อสู้ล้มล้างความอยุติธรรมในสังคม แนวคิดซึ่งออกไปทาง "ซ้ายจัด" ได้สร้างความหวาดระแวงขึ้นในสังคมไทยว่าจะมาล้มล้างระบอบการปกครองแบบเดิมไปสู่คอมมิวนิสต์ ในที่สุดก็เกิดเหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

หลังเหตุการณ์ดังกล่าว นักเขียนจำนวนมากต้องหนีเข้าป่า คณะปฏิรูปการปกครองได้ออกประกาศหนังสือต้องห้าม 204 รายการ พร้อมกับสั่งปิดหนังสือพิมพ์และนิตยสารแนวก้าวหน้าวรรณกรรมไทยกลับสู่ในความเงียบอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งถึงรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (พ.ศ. 2521) ซึ่งมีนโยบายผ่อนคลายมากขึ้น มีการนิรโทษกรรมผู้ต้องหาในคดีวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 การเมืองเริ่มคลี่คลาย มีการฟื้นฟูกลุ่มหรือชมรมด้านวรรณศิลป์ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ทำให้เกิดนักเขียนหน้าใหม่ขึ้นมา และเนื้อหาของเรื่องสั้นก็ไม่จำกัดอยู่แต่เรื่องของการเมืองเหมือนที่ผ่านมา นักเขียนเริ่มคิดถึงชีวิต ธรรมชาติ สังคมและการเมืองในประเด็นที่กว้างและลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น ปรากฏงานเขียนเด่นๆ หลายเรื่องที่ยังคงความนิยมมาตลอดจนถึงปัจจุบันเช่น *ลูกพ่อคนหนึ่ง (தாகไม้เหมือนหมาเลีย)* ของ วัฒน์ วรรลยางกูร *สี่ของหมา* ของ จำลอง มิ่งชลจิตร *บัตรประชาชน* ของ มัทรี *ภาพลวงตา* ของ ศรีดาวเรือง *มีดประจำตัว* ของชาติ กอบจิตติ¹²

นับจนถึงปัจจุบัน สภาพสังคมไทยมีการพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้การดำเนินชีวิตของคนไทยซับซ้อนขึ้น ค่านิยมเก่าๆ ถูกทำลาย วิถีชีวิตแบบเก่าเริ่มล่มสลายไปที่ละน้อย กล่าวได้ว่าสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปทุกด้าน ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย นักเขียนได้หยิบยกภาพสังคมเหล่านั้นมานำเสนอเป็นเรื่องสั้น สุชาติ สวัสดิ์ศรี ตั้งข้อสังเกตเรื่องสั้นในช่วงปี พ.ศ. 2532-2537 ไว้ว่า สิ่งที่ปรากฏอย่างชัดเจนและเขียนกันมากที่สุดคือ ความแปลกแยกของผู้คนในเมืองใหญ่ ความเสื่อมศรัทธาในสถาบันสงฆ์ ภาวะล้มละลายของคนในชนบท ปัญหาทางจริยธรรมของแพทย์ สถาบันทหารกับชาวบ้าน ค่านิยมกับการโฆษณาโดยเฉพาะบทบาทของโทรทัศน์ พระกับผู้หญิง ความหวงรำลึกย้อนหลังของชบวนการฝ่ายซ้าย ปัญหาการสมสู่กันเองในครอบครัว การอนุรักษ์สัตว์ป่า เพศสัมพันธ์ของหนุ่มสาว บทบาทของธนาการ ปัญหาเรื่องเอดส์ ครูกับเด็กและโรงเรียน เด็กกับความตาย ชีวิตโสเภณี ปัญหาที่ดินโดยเฉพาะการกว้านซื้อที่ดินของนายทุน การทำแท้ง ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ อิทธิพลท้องถิ่น ความรักและกามารมณ์ของคนชรา การเล่นหุ้น การนอกใจ การแก้แค้น ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคนแก่

¹² ดนยา วงศ์ธนะชัย, *วรรณกรรมปัจจุบัน*, หน้า 144.

ชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ข้าราชการคอร์รัปชัน ชีวิตหลังความตาย คนบ้า โลกอนาคต และ ชีวิตนักเขียน¹³

นับแต่ยุคแรกๆจนกระทั่งปัจจุบัน แม้บางช่วงเวลาจะซบเซา บางช่วงเวลาจะเฟื่องฟู ทว่า เรื่องสั้นก็ผูกโยงอยู่กับสังคมและปัญหาทั้งสิ้น สุดแต่ที่ว่าสังคมในช่วงเวลานั้นๆมีปัญหาที่เด่นชัด ประการใด เรื่องสั้นส่วนใหญ่ก็จะให้ความสำคัญแก่ปัญหานั้นๆ เช่นปัญหาทางด้านการเมืองในช่วงเวลาเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 หรือปัญหาเรื่องพระสงฆ์ศีลในยุคเริ่มแรก ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัญหาสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นในช่วงเวลา พ.ศ. 2538-2542 ด้วยเหตุผลที่ว่าสภาพสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน และวิถีชีวิตคนในสังคมมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น อีกทั้งเรื่องสั้นในยุคนี้มีความลุ่มลึกในการเสนอมุมมองมากยิ่งขึ้น และเรื่องสั้นนับว่าได้พัฒนาและคลี่คลายโครงเรื่องอย่างอิสระและหลากหลายมากกว่าทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา วิชยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดประสงค์จะแสดงภาพปัญหาสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้น รวมถึงบริบททางสังคม โดยวิเคราะห์เหตุปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อภาพปัญหาสังคมที่ปรากฏในงานเขียนชนิดดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2538-2542 ในด้านเนื้อหาและรูปแบบ รวมถึงบริบททางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเรื่องสั้นดังกล่าว

1.3 แนวเหตุผลหรือสมมุติฐาน

1. นักเขียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม อิทธิพลทางสังคมย่อมส่งผลกระทบต่องานเขียน ฉะนั้นงานเรื่องสั้นจึงย่อมปรากฏภาพสังคม

2. ภาพสะท้อนปัญหาสังคมในเรื่องสั้น อาจสะท้อนในเนื้อหา ค่านิยม หรือในความคิดของตัวละคร และแสดงถึงทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อสังคมอย่างชัดเจน

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมเรื่องสั้นที่รวมพิมพ์เป็นครั้งแรกในช่วงเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2538 จนถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2542 และไม่ใช่เรื่องแปล
2. ศึกษาเรื่องสั้นก่อนช่วง ปี พ.ศ. 2538

¹³ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, "ภาพรวมเรื่องสั้นไทย," ใน ชมรมเรื่องสั้น ศูนย์ปฏิบัติการทางภาษาศาสตร์ สำนักพุทธวัฒนธรรมฝรั่งเศส, *สรรค์สร้างจากเรื่องสั้น*, หน้า 30-31.

3. ศึกษาวิเคราะห์บริบททางสังคมและผลกระทบของปัญหาที่มีต่อคนในสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้น
4. ศึกษาทัศนคติของนักเขียนที่มีต่อปัญหาสังคม

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การคัดเลือกเรื่องสั้นที่มีแก่นเรื่องสะท้อนภาพปัญหาสังคมจากหนังสือรวมเรื่องสั้นในช่วงปี พ.ศ. 2538-2542 โดยคัดเลือกมา 95 เรื่อง มีนักเขียนรวมทั้งสิ้น 24 คน โดยเรียงลำดับปี พ.ศ. ที่เรื่องสั้นได้รับการพิมพ์เป็นครั้งแรก ดังนี้

เรื่อง	ผู้แต่ง
1. ทวีร์สยาม 4001 (2538)	วินทร์ เลียววาริณ
2. สร้อยคอทองคำ (2538)	สมพงษ์ ทวี
3. คำสบถและนกพิราบปีกหัก (2538)	"
4. นายแพทย์ (2538)	"
5. ไทรศัพท (2538)	ตะวัน สันติภาพ
6. ชายชาตรี (2538)	"
7. อาจารย์มืออาชีพ (2538)	"
8. ผู้หญิงมีสี่สัน (2538)	"
9. แก่ (2538)	"
10. กรง (2538)	"
11. เขาโลกมาทำปากกา (2538)	"
12. ความทรงจำของชายชรา (2538)	"
13. กระแสไฟแม่เพื่อง (2539)	เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม
14. จิมเขี้ยวกาแย้ง (2539)	"
15. ปริญาที่ผมได้มา (2539)	ฉลอง เจยาคม
16. คนด้อยค่า (2539)	"
17. ความเจริญ (2539)	"
18. คนก่อสร้าง (2539)	"
19. สัตว์ป่ากับคนเถื่อน (2539)	"
20. ลมหนาวโลกหัน (2539)	"
21. ทางเลือกสุดท้ายของบุญเรือน (2539)	"

เรื่อง	ผู้แต่ง
22. แม่มดแห่งหุบเขา (2539)	กนกพงศ์ สงสมพันธุ์
23. แพะในกุโบร์ (2539)	"
24. คนหนีนา (2539)	ไพโรจน์ บุญประกอบ
25. ผู้ชายวันอาทิตย์ (2539)	"
26. เหตุเกิดในวันเกิด (2539)	"
27. รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี (2539)	ชาติ กอบจิตติ
28. นิยายจากชายฝั่ง (2539)	ประชาคม ลุนาชัย
29. บ้านของชายผู้ผูกคอตาย (2539)	พิสิฐ ภูศรี
30. จิตบำบัด (2539)	"
31. นรก (2539)	"
32. ผู้รุกราน (2539)	"
33. ระหว่งหลังเที่ยงคืน (2540)	จุฬาลักษณ์
34. เหล้าขวดเดียวกัน (2540)	"
35. ปุณชน นกพิราบและอีแร้ง (2540)	"
36. หมอลำหมอกแค้น (2540)	"
37. หุบเขาความฝัน (2540)	วรรณะ กวี
38. ลางสังหรณ์ (2540)	"
39. เพลงขอทาน (2540)	"
40. โฉนดยายช้วน (2540)	"
41. หน้าต่างดวงตา (2540)	"
42. โลกีย์กรรม (2540)	"
43. หลุดโลกมหัศจรรย์ (2540)	"
44. จินตภาพ (2540)	"
45. ในวันอ้างว้าง (2540)	มาโนช พรหมสิงห์
46. ผู้สูญหาย (2540)	"
47. ระบายคางคก (2540)	"
48. ถนนไปชายเล (2541)	สนั่น ชูสกุล
49. ตู้สี่เหลี่ยม (2541)	ตะวัน สันติภาพ
50. เหตุ (2541)	"
51. รองเท้าเปื้อนเลือด (2541)	"

เรื่อง	ผู้แต่ง
52. บทสนทนาของชายต่างวัย (2541)	ตะวัน สันติภาพ
53. สายพันธุ์? (2541)	"
54. นกกระจอกสามตัว (2541)	"
55. คำคืนในเมืองใหญ่ (2542)	พิสิฐ ภูศรี
56. หลังสงคราม (2542)	"
57. การมาเยือนของมนุษย์ต่างดาว (2542)	"
58. เสียงเพรียกจากซอยร้าง (2542)	"
59. หุ่นแห่งดวงดาว (2542)	"
60. ทางสายไกลที่ไม่มีแสงไฟ (2542)	ทินกร หุตางกูร
61. ดอกไม้สีฟ้า (2542)	"
62. ในอุโมงค์ส่งน้ำใต้ดิน (2542)	"
63. เพลงแมลง (2542)	"
64. ลูกคนที่สิบของแม่ (2542)	เอื้อ อัญชลี
65. วันอันแสนสนุกของเชอริ (2542)	"
66. มัคคุเทศก์ (2542)	"
67. ทองมา...วันนี้ไม่มีใครตายหรอกนะ (2542)	วีระ สุดสังข์
68. ความตายของชายชรา (2542)	"
69. ชาวนาชานเมือง (2542)	"
70. หมิ่น (2542)	"
71. ศักดิ์ศรี อ.บ.ต (2542)	"
72. วันสุดท้าย (2542)	"
73. คุณตา-คุณยาย (2542)	มวนยา พร
74. ปราบกฏการณ์ (2542)	"
75. เขาผู้หัวเราะเพื่อรื่นรมย์ (2542)	"
76. สนามบิน (2542)	รัชวาลย์ โคตรสงคราม
77. ชาวนาผู้ประสบภัย (2542)	"
78. หายหา (2542)	สังคม เกลัชมาลา
79. เพลงคลื่น (2542)	ประชาคม ลุนาชัย
80. สุดฝั่งขอบฟ้า (2542)	"
81. บ่วงไฟ (2542)	"

เรื่อง	ผู้แต่ง
82. มหกรรมแห่งชีวิต (2542)	ประชาคม ลุนาชัย
83. กระท่อมในดงหญ้า (2542)	ประมวล มณีโรจน์
84. บ้านหลังสุดท้ายของดวงตะวัน (2542)	"
85. ภูเขา (2542)	"
86. อันตรธาน (2542)	ไพโรจน์ บุญประกอบ
87. รดน้ำศพ (2542)	"
88. อนาคตของชาติ (2542)	จำลอง ผึ้งชลจิตร
89. เมืองน่าอยู่ (2542)	"
90. แคร่เริ่มต้นเท่านั้น (2542)	"
91. หวันไหวและเปราะบาง (2542)	"
92. บนเรือข้างฟาก (2542)	กิงฟ้า เสนีวงศ์ ณ อยุธยา
93. แม่บ้านปลอดแฮดส์ (2542)	ไพบุลย์ พันธุ์เมือง
94. คนไร่ (2542)	"
95. คำสารภาพของข้างเท้าหลัง (2542)	วินทร์ เลียววาริณ

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

ปัญหาสังคม หมายถึง สภาวะที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมากและเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่พิจารณาเห็นว่าเป็นสภาวะการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา ในที่นี้หมายถึงสภาวะการณ์ดังกล่าวปรากฏอยู่ในเรื่องสั้น

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ ภาพลักษณ์สังคมเมืองในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัยระหว่างพุทธศักราช 2534-2536 ของ อารยา หุตินทะ แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของสังคมเมืองในเรื่องสั้นช่วง 2534-2536 เป็นภาพลักษณ์ในเชิงลบทุกด้าน ทั้งลักษณะทางการภาพ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คน สภาพจิตใจ และสภาพปัญหาต่างๆในสังคมเมือง งานวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าสังคมเมืองเป็นสังคมที่ไม่น่าอยู่ เพราะสภาพบ้านเรือนแออัดไปด้วยตึกกรมบ้านช่อง ทำให้จิตใจคนเกิดความตึงเครียด ไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้คนเกิดความรู้สึกแปลกแยกต่อสังคม อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและชนบทมีลักษณะไม่เท่าเทียมกัน เมืองเป็นศูนย์กลางที่ดูดซับทรัพยากรจากชนบทเข้ามาพัฒนาเมืองอยู่ฝ่ายเดียว ทำให้ผู้คนในชนบทอพยพเข้ามาเป็นจำนวน

มาก อีกทั้งเมืองยังเต็มไปด้วยปัญหาสังคมมากมาย โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมและปัญหาโสเภณี

นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ. 2475-2500 ของ ตริศิลป์ บุญขจร แสดงให้เห็นว่าสภาพการณ์ของสังคมและการเมืองมีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางและพัฒนาการของวรรณกรรมอย่างเด่นชัด การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดพัฒนาการของวรรณกรรมภาวะปั่นป่วนยุ่งเหยิงไร้ระเบียบของสังคม ทำให้นักเขียนหันไปมองสภาพสังคมและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น นักเขียนจึงมีจุดมุ่งหมายแน่วแน่ในการเขียนนวนิยายเพื่อสร้างสรรค์อิทธิพลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่า

วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475 ของสุदारัตน์ เสรีวัฒน์ เป็นการศึกษาวิวัฒนาการของเรื่องสั้นไทยตั้งแต่สมัยแรกจนถึง พ.ศ. 2475 อันเป็นปีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยกล่าวถึงการกำเนิดของเรื่องสั้นไทยที่มาพัฒนาจากนิทานชาดกและนิทานอีสปผสมผสานกับอิทธิพลการเขียนจากตะวันตกที่หลังไหลเข้ามาในช่วงรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งงานเขียนมีลักษณะที่เป็นเรื่องสั้นในฐานะงานเขียนประเภทหนึ่งของไทย

เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475-2484 ของ นาธิกา มงคลคำนวนเขตต์ เป็นการศึกษาเรื่องสั้นไทยประเภทที่มุ่งเสนอแนวคิดระหว่างช่วง พ.ศ. 2475-2484 พบว่าเรื่องสั้นไทยในช่วงนั้นมุ่งเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรัก สถานภาพของผู้หญิง แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและความเชื่อ แต่มีแนวคิดเกี่ยวกับสังคมและการเมืองน้อยมาก กลวิธีการเขียนเป็นไปอย่างเรียบง่าย ตรงไปตรงมา เปิดเผยและแจ่มชัด

การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน : 2501-2525 ของ กาญจนา ประสงค์เงิน นำเสนอเรื่องปัญหาของสังคมชนบทอีสานที่ปรากฏในเรื่องสั้น พบว่าเรื่องสั้นสะท้อนปัญหาด้านเศรษฐกิจอันเกิดจากสภาพความเป็นอยู่ในท้องถิ่นอีสานที่แห้งแล้ง การอพยพเพื่อหนีความอดอยาก ปัญหาด้านความแตกต่างของฐานะทางสังคม โดยเกี่ยวข้องกับการให้บริการของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีอิทธิพลที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสูง และปัญหาด้านค่านิยมและความเชื่อ โดยสะท้อนให้เห็นถึงการคลั่งไคล้ความเจริญอย่างรวดเร็วโดยขาดการไตร่ตรอง ทำให้ชาวชนบทอีสานประสบปัญหาด้านความเป็นอยู่และปรับตัวไม่ทัน

ตัวละครวิกฤตชีวิตในเรื่องสั้นไทย (พ.ศ. 2520-2538) ของ ศศิธร ยากรณ์ นำเสนอการสร้างตัวละครวิกฤตชีวิตเพื่อใช้ประโยชน์ในการสื่อสารสำคัญของเรื่อง โดยการให้ตัวละครเอกวิกฤตชีวิต เพื่อสะท้อนถึงความล้มเหลวของสถาบันต่างๆ วิพากษ์วิจารณ์ค่านิยม และสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งยังทำให้เห็นว่าในปัจจุบันสถาบันเศรษฐกิจเป็นสถาบันที่มีอำนาจสูงสุดเหนือสถาบันอื่นๆ

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องสั้นที่เสนอภาพปัญหาสังคมไทยในช่วงเวลา พ.ศ. 2538-2542 ทำให้มองเห็นสภาพปัญหาจริงๆที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีผลทำให้มีการศึกษาสภาพสังคมในเชิงสังคมวิทยา จิตวิทยา หรือการศึกษาภาพสังคมในงานวรรณกรรมประเภทอื่นๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน หรือการศึกษากลวิธีการนำเสนอเรื่องสั้นในช่วงเวลาดังกล่าว อีกทั้งจะเป็นแนวทางในการคาดเดารูปแบบและเนื้อหาของเรื่องสั้นในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย